

Pochodzenie wyrazów i sposoby bogacenia słownictwa to temat i interesujący, i obszerny. W tym artykule przyjrzymy się *eponimom* oraz odpowiemy na pytanie, dlaczego wyrazy typu: *prysznic, rower, saksofon, rentgen, Ameryka* należą do *eponimów*.

Prysznic

Nazwa urządzenia natryskowego - *prysznic* wywodzi się od nazwiska wynalazcy tego urządzenia - *Priessnitza*. *Vincent Priessnitz* (ur. 1799 r., zm. 1851 r.), pochodzący z ówczesnego Śląska Austriackiego, był kontynuatorem oraz wskrzesicielem metod hydroterapii. Założony przez niego uzdrowiskowy zakład wodoleczniczy istnieje do dnia dzisiejszego w Lázně Jeseník w Czechach.

Rower

Wyraz *rower* powstał od nazwy brytyjskiej firmy „Rover”, która pod koniec XIX w. rozpoczęła taśmową produkcję rowerów napędzanych łańcuchem, w których koło tylne było takiej samej wielkości jak koło przednie. Później firma ta produkowała także samochody. Angielski wyraz „rover” oznacza ‘wędrowca, włóczęgę’.

Saksofon

Instrument dęty, zwany *saksofonem*, otrzymał nazwę od nazwiska belgijskiego muzyka i budowniczego instrumentów muzycznych. *Antonie Joseph Sax* (ur. 1814, zm. 1894 r.), który skonstruował *saksofon*, był synem właściciela fabryki instrumentów dętych.

Prysznic, rower i inne eponimy

Rzeczowniki: *prysznic, rower, saksofon, żyletka, adidas, diesel, rentgen, Ameryka, Augustów, amper, cesarz, herc, colt* pochodzą od nazw własnych, np. nazwisk lub imion. Takie wyrazy *odimienne* nazywamy *eponimami*. W języku polskim i w innych językach jest bardzo dużo *eponimów*. Na przykład od imion lub nazwisk powstało wiele nazw geograficznych, m.in.: *Augustów* - od: *Zygmunt August*, *Ameryka* - od: *Amerigo Vespucci*, *Bemowo* (dzielnica Warszawy) - od *Józef Bem*, *Bermudy* - od: *Juan de Bermudez*, *Boliwia* - od: *Simon Bolivar*, *Ursynów* - od: *Julian Ursyn Niemcewicz*, *Lwów* - od: *Lew Halicki*, *Mrągowo* - od: *Krzysztof Celestyn Mrongowiusz*, *Zamość* od: *Jan Zamoyski*.

Eponimy

Zgodnie z definicją słownikową z 1978 r., *eponim* to:

1. nazwa osoby (także mitycznej), zwierzęcia lub przedmiotu, od których nazwano np. miejscowość, grupę etniczną, okres czasu;
2. w starożytności: urzędnik (np. archont, konsul), którego imieniem oznaczano okres jego kadencji.

Najnowsze definicje rozszerzają zakres znaczeniowy *eponimu*^{*)} i obecnie **eponimy** to:

- wyrazy i zwroty (także frazeologizmy) odimienne, utworzone od nazw własnych, zarówno istniejących w rzeczywistości, jak i fikcyjnych; od imion, nazwisk, nazw miejscowości, regionów, krajów itp.;
- każda nazwa własna (np. osoba), od której coś nazwano, np. *Zamoyski*, od którego nazwano *Zamość*;
- w starożytności: urzędnik, którego imieniem oznaczano okres jego kadencji.

Uwaga!

Związki frazeologiczne zaliczane do *eponimów* to *frazeologizmy eponimiczne* typu: *rymy częstochowskie*, *rubensowskie kształty*, *wyjść po angielsku*.

Etymologia eponimu

Słowo *eponim* pochodzi z języka greckiego, w którym *epônymos//epônumos*, złożone z cząstek „epi” oraz „ónoma”, znaczyło ‘dający imię’.

W starożytności *eponimami* byli urzędnicy, których imionami oznaczano okres ich kadencji (np. *archonci* w Atenach, *konsulowie* w Rzymie). Podobnie używano imion królów w okresie ich panowania w średniowiecznej Europie. Ten sposób datacji praw i oficjalnych decyzji w niektórych częściach Wielkiej Brytanii zachował się do dziś.^{*)}

Na przestrzeni wieków coraz częściej stosowano mechanizm przeniesienia imienia na różnego rodzaju obiekty, tworząc wyrazy pospolite, i dlatego mamy tak wiele *eponimów*.

Barbara Ellwart

^{*)} por. M. Sadowski: „Eponimy jako sposób wzbogacania leksyki”.